

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถาบันการศึกษา

กัญยากร สุจริตเนติการ³

พจนานันท์ ฐปแก้ว, Ph.D.⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัลและศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานีวิทยุในเครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา จำนวน 9 แห่ง นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน และบุคลากรจากสำนักงาน กสทช.

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า (1) การเปลี่ยนผ่านสู่การออกอากาศในระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต้องพิจารณาบทบัญญัติและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี มาใช้พิจารณาประกอบ (2) สภาพการดำเนินการต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบดิจิทัล พิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง ได้แก่ จุดเริ่มต้น วัตถุประสงค์ พันธกิจ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานี ฯ รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานี

ผลการวิจัยจากการสังเกตการณ์ พบว่า สถานีวิทยุสถาบันการศึกษามีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีในการดำเนินการ สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาทุกแห่งใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการออกอากาศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาทุกแห่งมีการพัฒนาช่องทางการส่งกระจายเสียงด้วยระบบออนไลน์ แอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ด้านบุคลากรสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา บางแห่งมีบุคลากรขาดแคลนบุคลากรบางส่วนงาน รวมถึงสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาบางแห่งบริหารงานร่วมกับ

³ สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บริษัทเอกชน มีการบริหารงานในรูปแบบวิสาหกิจ สามารถจัดหารายได้เพื่อบริหารจัดการสถานให้อยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี การใช้ชีวิตของประชากร ฯลฯ

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เจาะลึก พบว่า (1) สถานีวิทยุกระจายเสียง สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ มีนโยบายและการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล ทั้งด้านเครื่องมือ ช่องทางกระจายเสียงสู่รูปแบบสื่อใหม่ (2) นโยบายของผู้บริหารสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงการส่งกระจายเสียงระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา (3) ผู้ฟังเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา เมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบดิจิทัลทำให้เกิดผู้ฟังกลุ่มใหม่ (4) สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรคของปัจจัยภายใน และ (5) ปัจจัยภายนอก คือ ผู้ฟังมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากพฤติกรรมผู้ฟังเปลี่ยนแปลงจากการที่ช่องทางข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: วิทยุดิจิทัล , ปัจจัยที่มีผลกระทบ, สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา

Factors Affecting the Digital Radio Stations in Educational Institutions

Abstract

This research aims to study about the status of radio stations in educational Institutions in particular digital radio stations. In addition the study explores the internal and external factors that influence to digital radio station of educational Institutions. This research uses qualitative research method through documentary research, observation and in-depth interview of 3 key informants groups such as CEO of radio stations in the educational institutions (9 stations), mass communication specialists and officer from the office of NBTC.

The documentary research found that the changing of digital broadcasting of radio station in educational institutions, must consider the legal provision and other related laws. This includes considering politics, economics, social and technology issues. Second, it was found that the status for changing to digital radio station are from fundamental information of radio station in educational institutions such as background, objective, mission, and management related factors including the station's context analysis.

And the observation found that the radio stations in educational institutions were carried out by technology. All of radio stations used different computer applications for broadcasting. Besides, all have broadcasting development in online, smart phone application, and social media channels. The human resources of radio stations have some problems about human resource deficiencies. Some stations have cooperation with private companies. The management likes enterprise as a result some stations have a benefit income to manage for their survival in the changing social, technology and audience lifestyle.

The observation found that most of radio stations in educational institution have policies for preparing to change to digital radio station in the new media channel. The CEO's policy was a major factor to changes implemented in the digital radio

station of educational institutions. The audience was an important factor to managing the radio station in educational institution. In other words that stations have new audiences when changing to digital services. Most of radio stations in educational institution do not have internal obstacles. The final finding is that the external factor that impacts the station is the changing audience behavior from the growth of other information channels.

Keywords: digital radio, influence factor, the radio station in educational institution

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพกิจการกระจายเสียงของประเทศไทยในปัจจุบัน จากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในวงการวิทยุกระจายเสียงทั่วโลกและในประเทศไทย ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงจากการส่งสัญญาณแบบแอนะล็อกซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมไปเป็นสัญญาณดิจิทัล มีช่องทางในการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงหลายช่องทางนอกเหนือจากการกระจายเสียงทางสายอากาศภาคพื้นดิน เช่น การส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม การส่งสัญญาณทางสายเคเบิล การส่งรายการผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เทคโนโลยีใหม่ๆทำให้การผลิตรายการง่ายขึ้น สถานีวิทยุกระจายเสียงมีแนวโน้มลดลง ใช้อุปกรณ์ในการทำงานน้อยขึ้น ประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้การลงทุนต่ำกว่าการดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงแบบดั้งเดิม และเทคโนโลยีใหม่ทำให้ผู้ที่สนใจสามารถตั้งสถานีวิทยุของตนเองได้ โดยเฉพาะวิทยุบนอินเทอร์เน็ต เพราะไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานใด จึงทำให้สถานีวิทยุกระแสหลักมีคู่แข่งมากขึ้น และถูกแย่งกลุ่มผู้ฟังที่เลือกฟังเฉพาะรายการที่ตนเองชอบและต้องการฟัง รวมทั้งส่วนแบ่งรายได้จากการโฆษณาสินค้าจะลดน้อยลงด้วย (สุมน อยุ์สิน, 2557)

สถานีวิทยุชุมชนในประเทศไทยเกิดขึ้น ด้วยความง่ายและสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ และในการออกอากาศเป็นสถานีวิทยุ ทำให้เกิดคลื่นวิทยุชุมชนรบกวนวิทยุคลื่นหลักและคลื่นรบกวนกันเองอย่างมาก ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการรับฟังวิทยุกระจายเสียงที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากการรบกวนคลื่นความถี่ระหว่างสถานีวิทยุด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงเป็นจำนวนมาก ทำให้จำนวนคลื่นความถี่ไม่เพียงพอกับความต้องการในการใช้งาน (อรศรี ศรีระชา , 30 มกราคม 2559) จึงมีการเริ่มระบบการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล เพื่อแก้ไขปัญหาการรับฟังวิทยุได้เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานคลื่นความถี่วิทยุ ส่งผลให้การรับฟังวิทยุสามารถครอบคลุมพื้นที่ได้มากขึ้น

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) จึงจะใช้แนวทางการปรับเปลี่ยนไปสู่วิทยุในระบบดิจิทัล ซึ่งสามารถให้ช่องคลื่นความถี่ได้มากกว่าระบบแอนะล็อก และช่วยจัดระเบียบคลื่นความถี่ได้ดีกว่า เพื่อรองรับความต้องการและการขยายตัวของสถานีวิทยุในปัจจุบัน อีกทั้งยังช่วยลดความหนาแน่นของช่วงคลื่นความถี่

และลดปัญหาคลื่นรบกวนได้ด้วย จึงได้วางแนวทางการเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุดิจิทัลของประเทศไทยไว้ในแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559) ซึ่งกำหนดให้มีการเริ่มเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ระบบดิจิทัลภายใน 4 ปี และกำหนดให้มีนโยบายและจัดทำแผนการเปลี่ยนระบบการรับส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์เป็นระบบดิจิทัลภายใน 1 ปี ตามตัวชี้วัดของแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559) (สารโจน์ แวมณี,2556)

เมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงด้านสื่อสารมวลชน หรือเรียกว่าเป็นการปฏิรูปสื่อโดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ นับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 และ ฉบับ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา แต่การเปลี่ยนแปลงยังไม่หยุดนิ่งเพราะมีระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์กรวิทยุกระจายเสียงต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในยุคที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากสำหรับการบริหารกิจการแบบเดิมที่ต้องมีการปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ของ กสทช. และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีซึ่งมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมาก รวมถึงการแข่งขันที่มีมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านจากระบบแอนะล็อกสู่ระบบดิจิทัล จะทำให้มีสถานีวิทยุในรูปแบบต่างๆเกิดขึ้นอย่างมากมาย อาทิ วิทยุผ่านดาวเทียม วิทยุบนอินเทอร์เน็ต วิทยุบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตลอดจนมีการแข่งขันกันเองระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียง 3 ประเภท คือ ประเภทบริการสาธารณะ ประเภทบริการธุรกิจ และประเภทบริการชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนักและกระตือรือร้นในการนำองค์กรวิทยุกระจายเสียงที่อยู่ในความดูแลของตนเองให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ (สุมน อยู่สิน,2557)

สถานีวิทยุสถาบันอุดมศึกษา จัดเป็นสถานีวิทยุประเภทกิจการบริการสาธารณะ ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ในฐานะที่เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนในสังกัดของสถาบันการศึกษา การดำเนินงานของสถานีวิทยุของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ จึงขึ้นกับนโยบายของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะเป็นสถานีที่ไม่ใช่เพื่อการค้า (Non Commercial Stations) หากจะให้สถานีดำรงกิจการอยู่ได้โดยการดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะหวังพึ่งแต่เพียงงบประมาณแผ่นดิน ก็คงจะมีโอกาสเอื้อให้การดำเนินกิจการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ (ดวงจันทร์ ศิริบัญชาชัย,2538) จากที่กล่าว

มาข้างต้น นำไปสู่ข้อค้นพบจากการศึกษา โอกาสในการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การออกอากาศในระบบดิจิทัล การถือครองคลื่นความถี่ระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุสถานบันการศึกษา จะมีโอกาสมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับสถานีวิทยุประเภทธุรกิจที่มีข้อได้เปรียบในด้านเงินทุนงบประมาณ บุคลากร การจัดหารายได้ และปัจจัยอื่นๆ สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา จึงต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง ทั้งแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ แผนพัฒนามากิจการกระจายเสียงฯ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการเปลี่ยนแปลงระบบการออกอากาศเป็นดิจิทัล ซึ่งเป็นแนวโน้มใหม่ของวิทยุกระจายเสียงทั่วโลก จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน เพื่อรองรับเงื่อนไขการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ที่อาจจะมีขึ้นในอนาคต (กุลนารี เสือโรจน์,2558)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพการณ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล รวมทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา และผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาและวิจัยเพื่อหาคำตอบและข้อสรุปในเรื่องที่ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ในประเด็นที่ต้องการศึกษาจากผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา เครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา จำนวน 9 สถานี นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน และบุคลากรจากสำนักงานกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์ (Observation) สถานีวิทยุสถาบันการศึกษา และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น ข้อมูลสถานีวิทยุกระจายเสียง เครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ข้อมูลจากเว็บไซต์ รายงานประจำปี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสื่อวิทยุกระจายเสียง วิชิติจิทัล รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลด้วยการอาศัยแนวคิด ทฤษฎีในบทที่ 2 เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด และแนวคิดเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การวิเคราะห์ตีความของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ นำมาสรุปพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นวิชิติจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยเอกสาร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา และข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเปลี่ยนผ่านไปสู่วิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล

ผู้ศึกษาพิจารณาจากเอกสารการดำเนินกิจการของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ตามกฎหมายที่ กสทช. กำหนด ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ประกอบกิจการให้บริการกระจายเสียงที่ต้องขอรับการจัดสรรคลื่นความถี่ ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 อีกทั้งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและ

กิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้จัดประเภท สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา เป็นสถานีวิทยุประเภทบริการสาธารณะ ประเภทที่หนึ่ง มีวัตถุประสงค์การบริการเพื่อการประกอบกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ เพื่อการส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม การเกษตร และการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ สุขภาพ อนามัย กีฬา หรือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบกับ กสทช. ได้จัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 - 2559) กำหนดให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล ในยุทธศาสตร์ที่ 6 การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบการรับส่งสัญญาณฯ ในระบบดิจิทัล กำหนดให้มีแผนการเริ่มการรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงเป็นระบบดิจิทัลภายใน 2 ปี มีหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่สำหรับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัลภายใน 3 ปี มีการเริ่มรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล ภายใน 4 ปี มีจำนวนครัวเรือนในเมืองใหญ่ที่สามารถรับสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัลได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ภายใน 5 ปี ตามกรอบเวลาที่ระบุในแผนแม่บท ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านสู่การออกอากาศในระบบดิจิทัลของสื่อวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยรวมทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต้องพิจารณาบทบัญญัติและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริบทปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี มาใช้พิจารณาประกอบด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาการเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุระบบดิจิทัลของประเทศไทย (สาโรจน์ แววมณี, 2556) การกระจายเสียงวิทยุดิจิทัลในต่างประเทศ สรุปว่าการเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุดิจิทัลของประเทศไทยทั่วโลก เริ่มต้นมากกว่าทศวรรษแล้ว แต่ละประเทศมีแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ เงื่อนไขทางเทคโนโลยี ทักษะความรู้ของบุคคลากร ฐานเศรษฐกิจของผู้รับฟังวิทยุ รวมไปถึงเป้าหมายและนโยบายของประเทศ ที่จะพัฒนาด้านการสื่อสารของประเทศไปในทิศทางใด

ประเด็นที่ 2 สภาพการดำเนินการกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล

ผลการศึกษาเอกสาร ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจการวิทยุกระจายเสียง ของ สำนักงาน กสทช. เอกสารการดำเนินการกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา เครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา จำนวน 9 แห่ง พบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่

เป็นสถานีวิทยุประเภทบริการสาธารณะ มุ่งเน้นการเผยแพร่เนื้อหาทางการศึกษา การถ่ายทอดองค์ความรู้ บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาด้านการจัดและผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง และฝึกปฏิบัติด้านเทคโนโลยีการกระจายเสียง รวมทั้งเป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับสถาบันการศึกษาอีกด้วย ในประเทศไทยมีสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา จำนวน 213 สถานี แบ่งเป็นสถานีวิทยุทดลองประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง จำนวน 210 สถานี สถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ FM จำนวน 8 สถานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ AM จำนวน 5 สถานี โดยไม่แสวงหาผลกำไรในทางธุรกิจ สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาเครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จัดเป็นสถานีวิทยุคลื่นหลัก แบ่งออกเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ FM จำนวน 7 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยขอนแก่น สถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ AM จำนวน 2 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา จัดตั้งในรูปแบบนิติบุคคล ลักษณะการดำเนินงานสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาที่ดำเนินการในลักษณะของหน่วยงานราชการ สังกัดมหาวิทยาลัย รายได้มาจากงบประมาณแผ่นดิน และสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา ที่ไม่ได้ดำเนินการในลักษณะหน่วยงานราชการ แต่อยู่ในรูปขององค์กร หน่วยงานวิสาหกิจ และรูปแบบของการเปิดให้เอกชนเข้ามาเช่าช่วงเวลา มีกลุ่มผู้ฟังเฉพาะที่เปิดรับฟัง สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการกิจการจากการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินจากมหาวิทยาลัย สถานีวิทยุบางแห่งบริหารในรูปแบบวิสาหกิจ สามารถหารายได้สำหรับการดำเนินการของสถานีได้ ในขณะที่สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาบางแห่ง ไม่สามารถดำเนินการกิจการภายใต้ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับการจัดสรรจากมหาวิทยาลัย จึงมีนโยบายการปรับโครงสร้าง การกำหนดข้อกฎหมาย เพื่อเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการในลักษณะหน่วยงานราชการ เป็นรูปแบบหน่วยงานวิสาหกิจ เพื่อที่จะสามารถหารายได้สำหรับการบริหารจัดการ และพัฒนาสถานีวิทยุของตนได้มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการ สถานีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยศึกษาวิเคราะห์จาก แนวคิดการวิเคราะห์

SWOT กล่าวคือ การวิเคราะห์สภาวะของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา โดยสถานีวิทยุมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม (นันทา หลิมสมบุญ, 2551, น.38)

ผลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 นโยบาย การส่งเสริมการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ผู้บริหารสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ นำเสนอว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ มีนโยบายและการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล จากการสนับสนุนของผู้บริหารสถาบันการศึกษา มีความพร้อมในด้านเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือในการดำเนินงานของสถานี การพัฒนาช่องทางการส่งกระจายเสียงด้วยการหลอมรวมสื่อ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชัน และสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาบางแห่ง ไม่มีนโยบายและการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล แต่มีการส่งเสริมการเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่สื่อสังคมออนไลน์ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการและบุคลากรจากสำนักงาน กสทช. แสดงทรรศนะว่า การเปลี่ยนผ่านสู่วิทยุระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา มีโอกาสเกิดขึ้นได้ยากในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนผ่านการกระจายเสียงระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาสามารถทำได้ ในรูปแบบของ Application และ New Media อื่นๆ ที่สามารถรองรับได้

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนภายในที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัล ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ในภาพรวม ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 กลุ่ม แสดงทรรศนะว่า นโยบายของผู้บริหารสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงการส่งกระจายเสียงระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลในรูปแบบอื่นโดยไม่จำเป็นต้องใช้คลื่นความถี่ในรูปแบบเดิม

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนภายนอกที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัล ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 กลุ่ม แสดงทรรศนะว่า ผู้ฟังเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา สถานีวิทยุดำรงอยู่ได้เพราะมีผู้ฟังเป็นกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบดิจิทัล จะทำให้เกิดผู้ฟังอีกกลุ่มหนึ่งและเป็นการเพิ่มฐานผู้ฟังใหม่อีกด้วย จากอิทธิพลความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

และพฤติกรรมของผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงไป ทำให้โทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่หลอมรวมสื่อทุกสื่อไว้ด้วยกัน ส่งผลให้ผู้บริโภคในโลกยุคปัจจุบัน ใช้โทรศัพท์มือถือเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน การรับฟังวิทยุจากโทรศัพท์ แอปพลิเคชัน หรือช่องทางสื่อใหม่อื่นๆ จะมีมากขึ้น

ประเด็นที่ 4 ปัญหา อุปสรรคของปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัล ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา พบว่า สถานีวิทยุสถาบันการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรคของปัจจัยภายใน เนื่องจากมีความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบดิจิทัลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในปัจจุบัน แต่มีสถานีวิทยุบางแห่งมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ อาทิ บุคลากร งบประมาณ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการและบุคลากรสำนักงาน กสทช. แสดงทรรศนะว่า สิ่งที่สำคัญคือการวางแผนทางของผู้บริหารในการให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบวิทยุดิจิทัล อันส่งผลต่อบัณฑิตด้านอื่นๆที่มีส่วนผลักดันให้สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาสามารถเปลี่ยนผ่านสู่วิทยุระบบดิจิทัลได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริหารองค์การสื่อสารมวลชน ของเดนิส แมคควอล (Denis McQuail) ที่กล่าวถึงการบริหารงานองค์การสื่อสารมวลชนว่า โดยทั่วไปสื่อมวลชนจะถูกควบคุมโดยปัจจัยต่างๆของสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นสื่อมวลชนจึงไม่สามารถปฏิบัติงานโดยอิสระด้วยตัวของตัวเอง แต่ต้องดำเนินงานอยู่ท่ามกลางความกดดันจากตัวแปรต่างๆเหล่านั้น ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และหลักการในการปฏิบัติขององค์กร

ประเด็นที่ 5 ปัญหา อุปสรรคของปัจจัยภายนอก ที่มีผลกระทบต่อการเป็นวิทยุดิจิทัล ของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่กล่าวว่า ปัจจัยด้านผู้ฟัง มีแนวโน้มลดลง วิทยุเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมน้อยลง ไม่ใช่สื่อกระแสหลักอีกต่อไป เนื่องจาก ประชาชนมีทางเลือก ช่องทางในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ท่ามกลางอิทธิพลของสื่อใหม่ที่ดึงดูดพฤติกรรมผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารของประชาชนออกไปจากสื่อเดิม เมื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีระบบดิจิทัลเป็นไปได้อย่างที่ผู้ฟังจะซื้อเครื่องรับวิทยุระบบดิจิทัลซึ่งมีราคาแพง ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการและบุคลากรจาก กสทช. แสดงทรรศนะว่า ในขณะที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนอย่างรวดเร็วรวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ Social Media มากขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ เทคโนโลยีมี

ความสำคัญ หากเทคโนโลยีเป็นองค์ความรู้ในการจัดการให้มนุษย์บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างแล้ว เทคโนโลยีจะกลายเป็นความจำเป็นหรือมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์หลายประการด้วยกัน ซึ่งวอลเตอร์ เบ็นจามิน (Walter Benjamin) ระบุว่า ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้ามากเท่าใด อำนาจของมวลชนในการผลิตและบริโภคความหมายและวัฒนธรรมการสื่อสารก็จะมีมากขึ้น

ดังนั้น เมื่อถึงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน อาจจะมีผู้ประกอบการให้ความสำคัญต่อการประมูลเพื่อถือครองคลื่นความถี่น้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารงานสื่อสารมวลชน ที่มีพื้นฐานจากการทำความเข้าใจในโครงสร้างขององค์การด้านสื่อสารมวลชน การแสดงออกของสมาชิกในองค์การ และผลจากการปฏิบัติงานตามนโยบายขององค์การนั้นๆ ในทางกลับกันผู้ที่ทำการสื่อสารย่อมได้รับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามากระทำจากปัจจัยภายนอกวงกว้างมาสู่ปัจจัยภายนอกในระดับที่แคบลง เช่น จากกระแสโลกาภิวัตน์มาสู่สังคม จากสังคมมาสู่อุตสาหกรรมสื่อ จากอุตสาหกรรมสื่อมาสู่บริษัทหรือองค์การสื่อมวลชน และจากองค์การสื่อมวลชนมาสู่นักการสื่อสาร ดังนั้นองค์การสื่อมวลชนกับกระแสสังคมจึงมีปฏิริยาโต้ตอบระหว่างกันโดยตลอด

ในขณะเดียวกันนักวิชาการบางท่าน แสดงทรรศนะว่า ปัจจัยภายนอกที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาไม่มี แต่มองปัจจัยเหล่านี้เป็นโอกาส โอกาสในที่นี้คือ การเปลี่ยนรูปแบบวิทยุกระจายเสียงโดยการบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เรียกว่า “วิทยุร่วมสมัย” และผู้ฟังในอนาคต จะเป็นผู้ฟังที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มมากขึ้น

ผลจากการสังเกตการณ์ (Observation) โดยผู้ศึกษาใช้ประสบการณ์จากการดำเนินงานด้านวิทยุกระจายเสียง และการศึกษาสภาพการณ์ของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยมีแนวคิดเรื่องการบริหารองค์การวิทยุกระจายเสียง นำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียง เครือข่ายพันธมิตรวิทยุสถาบันการศึกษา” จำนวน 9 แห่ง มีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีในการดำเนินกิจการ ได้แก่ ห้องออกอากาศ เครื่องส่ง อุปกรณ์สำหรับการผลิตและการออกอากาศ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการออนไลน์ เป็นต้น สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาทุกแห่งใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการออกอากาศที่แตกต่างกัน โดยสถานีวิทยุบางแห่งได้พัฒนาโปรแกรมสำหรับการออกอากาศเทียบเท่ากับสถานีวิทยุเอกชน เช่น โปรแกรม RCH เป็นต้น สถานีวิทยุบางแห่งมีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิค วิศวกรรมศาสตร์

เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบดิจิทัล ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และ พฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การใช้ชีวิตของประชากรโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การส่งกระจายเสียงในระบบดิจิทัลในอนาคต สอดคล้องกับ แนวคิดการบริหารองค์การวิทยุกระจายเสียง โดยสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการ บริหารองค์การวิทยุกระจายเสียง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมภายนอกสถานี และ สภาพแวดล้อมภายในสถานี

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านการส่งสัญญาณกระจายเสียงใน ระบบดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทการทดลองประกอบกิจการในประเทศไทย
2. ควรศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การส่งกระจายเสียงระบบดิจิทัล ในต่างประเทศ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องความพร้อมต่อการดำเนินการการสถานีวิทยุระบบดิจิทัล ของสถานีวิทยุประเภทอื่นๆ เช่น วิทยุประเภทธุรกิจ วิทยุชุมชน วิทยุเพื่อความมั่นคง
4. ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาชีพด้านวิทยุกระจายเสียง บุคลากรส่วนงานสถานีวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงศึกษาธิการ และ ประชาชน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยหลากหลายมิติ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการกำหนดแผน นโยบาย ในการเตรียมความพร้อมการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ในระบบดิจิทัล
5. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงการเปลี่ยนรูปแบบการส่งกระจายเสียงวิทยุโดยใช้โครงข่าย โทรคมนาคม รวมถึงการบูรณาการสื่อวิทยุกระจายเสียงกับสื่อใหม่

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.(2557).การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง หน่วยที่ 1- 8.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.(2557).การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง หน่วยที่ 9- 15.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สมสุข หินวิมาน, ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ, ภัทธีรา สารากรบริรักษ์, อารดา ครุจิต,กรรณิกา รุ่งเจริญ พงษ์,กุลนารี เสือโจจน์, กิติมา สุรสนธิ,ศรวิริศา เมฆไพบูลย์,เกศราพร ทองพุ่มพฤษา,กำจร หลุยยะพงศ์, วารี ฉัตรอุดมผล, รุจน์ โกมลบุตร & อนงค์นาฏ รัศมีเวียงชัย.(2558). ธุรกิจ สื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร.(2551).การบริหารงานสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์พรินติ้ง.

วิทยานิพนธ์

วิสาข์ รอดคำดี.(2541).โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา .

วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ.

พระสมชาย ขวลิตเนตร(ชวนปญโญ).แนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

รายงานเฉพาะบุคคล

ดวงพร ลำภาเงิน.(2553).ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.

95 ลูกทุ่งมหานคร.รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญาโทมหาบัณฑิต ,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

รัชวีร์ แยมศิริ.(2557).การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านไปสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล.รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

ฤาษุตา หงส์ร่อน.(2554).การบริหารจัดการสถานีคลื่นวิทยุ เอฟเอ็ม 99.0 MHz Active Radio คลื่น เมืองไทย แข็งแรงเพื่อคนรักกีฬา สุขภาพ และท่องเที่ยว.รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.กฎหมายพระราชบัญญัติ ประกาศ แผนแม่บท ระเบียบ ด้านกิจการวิทยุกระจายเสียง, 1 มกราคม 2559.
<http://broadcast.nbtc.go.th/law/>

สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ (สวชช.).(2556).รายงานการศึกษา การเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุระบบดิจิทัลของประเทศไทย,1 มีนาคม 2559.
<https://prachatai.com/journal/2013/10/49122>